

УДК: 378:37.011.3-051:78:781.21+008-029:2(045)

DOI 10.31652/2415-7872-2020-65-40-45

МУЗИЧНЕ ПРОСВІТНИЦТВО ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Горожанкіна О. Ю., orcid.org/0000-0003-1777-2173

Ван Чжецін

У статті розглянуто процес становлення музичного просвітництва в історичному та педагогічному аспектах. Розглядаючи музичне просвітництво як діяльність, що забезпечує розвиток інтересів, потреб та смаків студентської молоді та сприяє формуванню духовної культури особистості, з'ясовано особливості музично-просвітницької діяльності майбутніх учителів музики в освітньому процесі вищої школи. Представлено комплекс необхідних умінь щодо здійснення майбутніми фахівцями музично-просвітницької діяльності на кожному з її етапів та провідні форми роботи із залучення студентів до проведення музично-просвітницьких заходів.

Ключові слова: просвітництво, музичне просвітництво, музично-просвітницька діяльність, духовна культура, майбутні учителі музики.

MUSIC ENLIGHTENMENT AS A SIGNIFICANT FACTOR IN THE FORMATION OF THE SPIRITUAL CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART

Gorozhankina O. Yu., Wang Zheqing

The article considers the process of formation of music enlightenment in historical and pedagogical aspects. Considering music enlightenment as an activity that ensures the development of interests, needs and tastes of student youth and promotes the formation of the spiritual culture of the individual, the peculiarities of music and enlightenment activities of future music teachers in the educational process of higher education are clarified. A set of necessary skills for future musical and educational activities at each of its stages is presented. At the pre-communicative stage of organizing and conducting music and educational events, such skills include the ability to select material and write a script for a music and educational event, according to the age and artistic and educational level of the audience; selection of informative material and its logical construction.

At the communicative stage of music and educational events, future music teachers must have a good command of the word, speak clearly and correctly, convey their opinion to listeners, organize dialogue and vivid communication with students of all ages, establish emotional contact with them, model any situation in communication process.

It is emphasized that effective actions in solving this problem can be the involvement of students in music and educational activities in various forms of work: music and educational concerts, music and literary lounge, concert-conversations, musical and verbal presentations of musical works and more. Further research requires the development of modern methods for preparing future teachers of music art for music education, taking into account today's conditions.

Keywords: enlightenment, music enlightenment, music and educational activity, spiritual culture, future teachers of music art.

Сьогодні, як і в будь-який період глобальних змін і підвищення соціальної напруженості в суспільстві, особливо гостро постають питання щодо необхідності переосмислення власного сенсу життя, відношення з навколишнім світом, визначенням шляхів успішного подолання кризи. Одним з ключових шляхів подолання духовної кризи в сучасному суспільстві є спрямування зусиль на розвиток гуманістичної освіти, що базується на підґрунті духовності й культурно-історичних цінностей народу, формування в молоді світоглядних ідей і переконань на основі світових і вітчизняних культурних цінностей, здатності до самостійного мислення й наявності високого рівня духовності, духовної культури.

Особливої значущості розв'язання цих питань набуває в контексті формування духовної культури наставників майбутніх поколінь – майбутніх учителів музики, головним завданням яких є здатність залучати сучасну молодь до кращих надбань музичного мистецтва, виховувати їх висококультурними, освіченими особистостями, від яких залежатиме майбутнє суспільства. Особистість учителя є тим підґрунтям на якому, за висловом К. Ушинського, базується виховання підростаючого покоління, тому що виховна сила витікає тільки з живого джерела людської особистості. Жодні статuti, – зазначав великий педагог, – жодні програми і штучний організм навчального закладу, як би хитро він не був придуманий, не зможуть замінити особи вчителя у справі виховання дитини. Тільки особистість може впливати на розвиток і формування особистості, тільки характером можна виховати характер [12, с. 86].

Одним із чинників формування духовної культури майбутніх учителів музики є музичне просвітництво, яке сформувалося як вид діяльності та передбачає поширення, передачу знань про музичне

мистецтво, виховання особистості засобами музики. У процесі освітнього процесу в університеті музичне просвітництво спрямовано на розвиток духовної культури студентів й транслюється через них учням. Здатність здійснювати музично-просвітницьку діяльність вимагає від майбутніх фахівців певних духовних зусиль, є важливим складником їхньої професійної компетентності та, взагалі, важливим компонентом організації ефективного освітнього процесу сучасної школи.

Питанням розвитку особистості засобами музичного мистецтва присвятили свої наукові доробки І. Бех, М. Бунаков, В. Бутенко, О. Комаровська, Н. Миропольська, В. Паламарчук, Г. Падалка, О. Сухомлинська, сучасні китайські вчені Бянь Мен, Вей Тінге, Фань Тао та інші. Дослідженню професійної підготовки майбутніх учителів музики присвячено праці А. Козир, А. Линенко, Л. Масол, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Ребрової, О. Рудницької, О. Щолокової, Хе Сюефен, Цзян Хепін та інших вчених. Розробці та впровадженню в освітній процес вищої школи сучасних технологій з навчання майбутніх учителів музичного мистецтва присвячено праці І. Левицької, А. Плохотнюк, М. Фалько та інших. Проблеми формування духовності й духовної культури розглядаються в наукових працях А. Олексюк, І. Беха, В. Бондаря, М. Бондаренко, І. Звереві, Т. Клименко, І. Мартинюка, А. Москаленко, Н. Протасові, Г. Падалки та інших. Різні підходи щодо розвитку духовної культури студентської молоді розглядають у наукових дослідженнях О. Омельченко, Г. Шевченко, В. Рибалки. Ключові аспекти формування духовних цінностей особистості розкрито в працях Г. Авдіянц, О. Вишневської, О. Сталевської, О. Огризко та інших учених. Особливості підготовки майбутніх педагогів до музично-просвітницької діяльності розглянуто в дослідженнях Т. Євсєєвої, Л. Кожевнікової, Лі Аньань, Є. Куришева, О. Мельник, І. Полякової, Е. Скуратової, О. Міліциної, Є. Михайченкової, О. Халікової, Чен Кай, Фань Чженьсюань, О. Щолокової.

Метою статті є дослідження історичних та педагогічних аспектів становлення музичного просвітництва як вагомого чинника формування духовної культури майбутніх учителів музики.

Поняття «просвітництво» має давню історію й походить від німецького «aufklarung»; англійського «enlightenment»; французького «Les Lumieres» та іспанського «ilustracion» [13]. В. Даль вбачав у просвітництві діалектичне поєднання розуму та серця й визначав просвітництво як «світло науки і розуму, яке зігрівається чистою моральністю; це також розвиток інтелектуальних та духовних сил людини» [1, с. 527]; сутність поняття «просвіщати», або когось просвітлювати, за твердженням В. Даля означало здібність «дарувати людині світло розумове, наукове і моральне, повчати істинам і добру; навчити розум й серце» [1, с. 527].

Незважаючи на те, що просвітницький світогляд об'єднав представників різних соціальних верств і професій та знайшов яскраве відображення у філософії, науці та мистецтві, просвітництво кожної з країн світу визначалося певними особливостями [13]. З'явившись уперше в наукових працях М.-Ф. Вольтера та Й. Гердера, поняття «просвітництво» закріпилося в науковій праці І. Канта «Що таке Просвітництво?», в якій просвітництво, вважає автор, виходом людини із стану власного неповноліття. Мислитель закликає користуватися власним розумом та розкриває основний принцип просвітництва, за яким людський розум має статус найвищої інстанції у вирішенні всіх проблем [6, с. 127]. Невипадково епоху просвітництва справедливо називають «епохою розуму» [6, с. 127], а значення терміну «просвітництво» вважають похідним від слова «світло» (французьке *lumiere* означає водночас «світ» та «просвітництво») [6, с. 127].

Серед відомих просвітників, чий естетичні погляди сприяли подальшому розвитку науки і культури, слід згадати прізвища Ж. Д'Аламбера, Ф. Вольтера, К. Гельвеція, П. Гольдбаха, Д. Дідро, Ш. Монтеск'є, Ж. Ламетрі, Г. Лессінга, Ж.-Ж. Руссо. Дійсно, мислителі цього часу вірили в «природне світло розуму», в силу знань, науку і прогрес і вважали, що оскільки людина є розумною істотою вона може перетворити суспільство згідно прогресивних уявлень, використовуючи при цьому лише власні здібності. Запорукою цьому повинно стати правильне виховання дітей та поширення корисних, наукових знань, розвиток науки. В цьому процесі, на думку просвітителів, неперевершеною є роль мистецтва, тільки воно може стати дієвим засобом боротьби за ці ідеали.

Особливе значення для нашого дослідження мають праці Ж.-Ж. Руссо, в яких повною мірою розкрито його духовно-естетичні погляди та просвітницькі ідеали. У своєму романі «Еміль, або про виховання» Ж.-Ж. Руссо розглядає специфіку формування музичних здібностей, вважаючи це чи не найважливішим завданням музичного виховання, надає методичні поради щодо розвитку музичного слуху й голосу. Важливим шляхом щодо музичного виховання стала запропонована Ж.Ж. Руссо цифрова нотація для засвоєння музичної грамоти, яку згодом почали використовувати для навчання дітей у європейських країнах, зокрема й в Україні [10].

У духовному та моральному вихованні та вдосконаленні людини і суспільства музика завжди мала велике значення. В Давньому Китаї до музики ставилися «як до ідеальної, звукопластичної моделі гармонійного космосу, яка може урівноважувати всі крайності, виправляти дисбаланс у будь-якому явищі» [11, с. 46].

Мистецтво (музичне, образотворче, хореографічне) здавна, ще з часів Київської Русі, входило у зміст навчально-виховної роботи. Характеризуючи культуру України того періоду, І. Крип'якевич згадує запис літописця про те, що з нагоди різних свят та інших пригод люди сходилися на ігрища, на танки... танки супроводжувалися музикою: «взьміть сопілки, бубни й гуслі й ударяйте – і усякий буде нам танцювати», – оповідає літописець [4, с. 32].

Відомостей про те, хто навчав гри на музичних інструментах, хто навчав співати і танцювати «усякого», як це пише літописець, нині поки що невідомо, як невідомо й інші деталі педагогічної діяльності того періоду стосовно підготовки педагогічних кадрів. Більш детально відомо про пізніший період педагогічної практики в Україні по формуванню духовної культури підростаючого покоління та про вимоги у цьому плані до педагогів-вихователів, про що свідчать дослідження Є. Мединського, Б. Мітюрова, Я. Ісаєвича.

Особливий інтерес представляє просвітительська діяльність братств, громадських організацій, які активно функціонували на території України і Білорусії у XVI – XVII століттях.

Учені встановили, що підготовка педагогічних кадрів здійснювалася в Острозькій школі-академії та у Львівській і Луцькій братських школах, у яких «особливо на високому рівні... було навчання «музики». А вже в перші роки існування школи, – відзначає Я. Ісаєвич, – львівські братчики добились від патріарха Єремії грамоти «на музичне співання, то єст на нотное» [3, с. 162]. І уже через декілька років у школі функціонував дванадцяти голосний учнівський хор, яким керував спеціальний учитель – регент, або як його ще називали – «гармонізатор». Збереглися інструкції братської львівської школи, у яких доручалося окремим учителям дотримуватися вимоги братчиків, щоб у хоровому колективі були всі чотири голосні партії: «басист», «альтист», «тенорист» і «дискантист» [3, с. 162].

І хоч знову ж таки нічого поки що невідомо про підготовку таких учителів, але, якщо враховувати, що ця ж львівська братська школа й була одним із основних навчальних закладів, які постачали й готували вчителів до інших братських шкіл, то, очевидно, зміст навчально-виховної роботи в ній і можна вважати змістом підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності щодо формування духовної культури своїх майбутніх вихованців засобами музичного та інших видів мистецтв – образотворчого, народно-прикладного, інших.

Львівській братській школі, де готувалися майбутні вчителі, дарували зібрання своїх власних бібліотек заможні українські діячі. Зокрема, відомо, що у 1637 році в бібліотеку було передано значну кількість восьмиголосих та дванадцятиголосих партес, а реєстр 1697 року нотних зошитів, які використовувалися у школі, налічував 87 томів «кантичок», у яких налічувалося 372 багатоголосих (переважно 12-ти голосих) хорових творів [3, с. 163; 8, с. 85].

Серед вихованців цієї школи були відомі на тоді не лише вчителі музичного мистецтва, але й композитори, про яких, на превеликий жаль, нічого не відомо, крім прізвища. У дослідженнях згадують про таких композиторів – вихованці Львівської братської школи як Шарваровський, Бищовський, Чернушин, Лаконенко, Колядчин, Пікулинський, Мазурик, Яжевський та інші [3, с. 165]. Більш відомими були: Микола Дилецький, відомі композитори і педагоги – Гавалевич та Базилевич, які внесли значний вклад, як відзначається дослідниками, у поширення на Україні (а також у Білорусії і Росії) музичної культури, яка є одним із основних компонентів духовної культури.

Традиції братських шкіл з підготовки майбутніх учителів до формування духовної культури своїх майбутніх вихованців розвивалися й продовжувалися в інших навчальних закладах України, зокрема, у Києво-Могилянській академії, яка впродовж XVII та XVIII століть була основною кузницею педагогічних кадрів не лише для України, але і для багатьох інших слов'янських країн. Відомо, що в цьому навчальному закладі також багато уваги приділялося формуванню духовної культури майбутніх діячів у різних галузях суспільного життя, в тому числі й педагогічній. Навчальний план підготовки майбутніх педагогів різних навчальних предметів, а також і музики передбачав вивчення різних музичних інструментів, оволодіння уміннями й навичками гри на них та уміннями і навичками хорового співу й диригентської діяльності. Дослідники відзначають, що гра на різних музичних інструментах, і особливо на духових, а також хоровий спів були улюбленим заняттям академістів [3; 8].

Завдячуючи хорошій організації музичної освіти, із академії вийшло чимало видатних співаків і композиторів, хоч спеціального музичного відділення, як відомо, не було. Наприклад, у XVIII ст. там здобули музичну освіту видатний український філософ, поет, педагог, композитор, співак Г. Сковорода; композитор, скрипаль і співак А. Ведель; композитор, член Болонської філармонічної академії М. Березовський; композитор, автор опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулак-Артемівський; композитор Д. Бортнянський та багато інших видатних діячів музичної культури.

Традиції Києво-Могилянської академії щодо музичної освіти своїх вихованців позитивно вплинули на громадську думку стосовно музично-естетичної освіти педагогічних кадрів. Низкою досліджень відзначено, що на початку XIX ст. педагогічна громадськість у боротьбі за відкриття нових педагогічних навчальних закладів одночасно вимагала й поліпшення музичної підготовки педагогічних кадрів, хоч Державна Дума і

Державна Рада консервативно були настроєні щодо вирішення цієї проблеми [9, с. 106]. І все ж таки в навчальних планах окремих педагогічних навчальних закладів були включені предмети естетичного циклу. Зокрема, у навчальних планах Петербурзького педагогічного інституту, відкритого у 1816 році, були передбачені навчальні години на вивчення музики, гімнастики і танців у кількості 4-х годин на тиждень. У міських училищах, які готували вчителів, тоді ж теж вивчали малювання, співи й гімнастику як обов'язкові навчальні предмети для всіх майбутніх учителів і, крім того, по дві години музики і співів та по одній годині гімнастики в тиждень у позанавчальний час. У Одеському навчальному окрузі ще більше часу відводилося, як стверджують дослідження, на вивчення музики – три години на тиждень для всіх студентів як обов'язковий навчальний предмет; у Київському університеті тоді вивчалися малювання, музика і співи, фехтування, хореографія і верхова їзда, які з 1840 року увійшли до навчального плану як обов'язкові навчальні дисципліни [9, с. 103-104].

У Харківському університеті в першій половині XIX ст. вперше з усіх російських університетів того часу (крім Московського) було відкрито кафедру теорії і історії мистецтв, яка, за твердженнями дослідників, забезпечувала читання низки навчальних дисциплін з історії та теорії мистецтва, а з 1854 року у цьому ж університеті було введено по 3 тижневих години на хоровий спів церковної музики; у репертуарі хору були також твори Й. Гайдна – «Сім слів спасителя», ораторія Ф. Мендельсона-Бартольдї – «Святий пророк Ілля» та ін. Крім хору був створений також і оркестр [9, с. 104-105].

У дослідженнях, присвячених вивченню музично-естетичної підготовки педагогічних кадрів, тобто, студентів педагогічних навчальних закладів, відзначається, що перша половина XIX ст. позначається спадом на цій ділянці роботи, оскільки кошти на музику та інші види мистецтва майже не виділялися й вони вводилися до навчальних планів лише як факультативні заняття для бажаючих. У позитивному аспекті виділявся лише Ніжинський історико-філологічний інститут кн. Безбородка (нині Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя), в якому мистецтво, і особливо музика, були у великій пошані. Крім занять, в інституті систематично проводилися тематичні вечори, у процесі підготовки й проведенні яких розвивалася творча мистецька діяльність студентів – майбутніх учителів.

Однією з форм підготовки педагогічних кадрів наприкінці XIX ст. були вищі жіночі педагогічні курси, у навчальних планах яких, як відзначають дослідники, виділялися спеціально години для занять мистецтвом, вивчення історії мистецтва, навчання гри на музичному інструменті тощо. Для бажаючих займатися педагогічною діяльністю влаштовувався спеціальний «іспит на звання вчителя». Крім знання спеціальних предметів, обов'язковим був іспит з музики, малювання, чистописання й креслення [9, с. 111].

Учені, що досліджували проблему підготовки педагогічних кадрів у дореволюційні часи в Росії та Україні (Г. Фельбарк, С. Ніколаєв, Я. Руднев, М. Чудновцев та інші) відзначали, що незважаючи на те, що жоден навчальний педагогічний заклад не готував спеціально вчителів музики і співу, так само, як і вчителів малювання, все ж таки питанню естетичного розвитку студентів засобами музики, співів і малювання приділялося багато уваги: усі, хто поступав до інституту, здавав іспит на наявність музичних здібностей, співацького голосу, музичного слуху та елементарних знань із теорії музики [9, с. 112].

У післяреволюційний період змінилося ставлення до проблем формування духовної культури майбутніх учителів, до їх естетичного розвитку передусім у плані ідеологічної спрямованості цієї роботи в педагогічних вузах. Однак варто зауважити, що прогресивні педагоги-музиканти відстоювали необхідність підготовки спеціалістів-учителів музичного профілю. Прогресивні ідеї того часу неодноразово висловлювалися в публікаціях педагогічного характеру В. Шацької, О. Апраксїної, О. Гембіцької, Н. Гродзенської та ін. Учитель, на думку вище згаданих учених, і особливо вчитель музики має бути носієм духовної культури. Дійсно, праці Б. Асаф'єва, В. Шацької, Б. Яворського, Н. Гродзенської, Д. Кабалевського становили значний вплив на розвиток масового музичного виховання та музичного просвітництва дітей і молоді в першій половині XX століття.

Сучасні дослідження визначають специфічність просвітницької діяльності вчителя музики як за змістом так і за формами впровадження, виокремлюючи наявність у просвітницькій діяльності вчителя музики аксіологічної, художньо-естетичної, гедоністичної, комунікативної, пізнавально-евристичної функцій (соціальні функції мистецтва), реалізація яких забезпечує всебічний прояв його виховних можливостей, а «висвітлювання» гуманістичного потенціалу мистецтва стає перспективним напрямком такої просвітницької діяльності [14].

Розглядаючи музичне просвітництво як діяльність, що забезпечує розвиток інтересів, потреб та смаків студентської молоді та сприяє становленню музичної культури особистості вчені розглядають таку діяльність як інтегральне поєднання професійно-значимих якостей особистості, котре складається з психологічного (мотивація), пізнавального (рівень знань та їх постійне оновлення) і практичного (професійні вміння та навички) компонентів [2; 7; 14]. Так, Т. Євсєєва визначає музичне просвітництво як «мистецтво розповсюдження, передачі знань про музику, виховання людини засобами музики» [2, с. 2]. Учена зазначає, що музично-педагогічне просвітництво як вид педагогічної діяльності вчителя музичного мистецтва

включає: просвітницьку спрямованість усієї системи знань та вмінь; усвідомленість у необхідності інтегрованих знань і оцінюванні результатів навчання; потребу в актуалізації навчального досвіду та педагогічної діяльності тощо [2].

Л. Кожевнікова визначає музично-просвітницьку діяльність як процес свідомої, активної й цілеспрямованої взаємодії між просвітником (як суб'єктом просвітництва) й аудиторією (як об'єктом просвітництва), котрий зумовлюється самостійною позицією індивіда у виборі музичних цінностей і спрямований на поширення музично-естетичних знань із метою активізації духовного розвитку особистості [7, с. 112]. На думку Л.Кожевнікової, серед основних функцій музично-просвітницької діяльності головне місце належить *комунікативній функції*, що передбачає діалогічне контактування з мистецтвом, потяг до обміну думками, враженнями, судженнями, переживаннями; *когнітивній*, яка обумовлюється високим обсягом засвоєних мистецьких знань, широким мистецьким кругозором, ерудицією; *креативній*, що детермінована потребою в перетворенні дійсності, в умінні аналітичного й інтуїтивного мислення, у здатності й потягу до творчості, саморозвитку; *рекреаційній*, яка розглядається автором як спрямованість на оздоровлення та відновлення психічних та фізичних сил особистості; *духовній*, якою передбачено розвиток духовних потреб у пізнанні й самопізнанні, високий рівень свідомості, естетичного світогляду, національної самосвідомості, зорієнтованість на загальнолюдські цінності та кращі зразки національної й світової культури [7, с. 113].

На основі визначеного поняття та функцій музично-просвітницької діяльності структуру означеного феномена, за Л. Кожевніковою, складають мотиваційний, змістовий, операційний та контрольний-оцінний компоненти [7]. З огляду на це, процес підготовки майбутніх фахівців, маючих високий рівень духовної культури, здатних самим зорієнтуватися в зростаючому потоці музичної інформації та здійснювати музично-просвітницьку роботу серед учнівської молоді, постає особливо гостро, оскільки передбачає наявність у майбутніх учителів музики відповідних умінь щодо здійснення музично-просвітницької діяльності на високому рівні. Визначені науковцями два етапи музично-просвітницької діяльності вчителя музики: докомунікативний (підготовчий) та комунікативний (виступ) передбачають володіння студентами цілою низкою необхідних умінь.

Так, на докомунікативному етапі організації та проведення музично-просвітницьких заходів до таких умінь належать: здатність до відбору матеріалу та написання сценарію музично-просвітницького заходу, відповідно віковим особливостям та художньо-освітньому рівню слухацької аудиторії; добір інформативного матеріалу та його логічна побудова. На комунікативному етапі: здатність гарно володіти словом, чітко і правильно говорити, доносити свою думку до слухачів, організувати діалог і жваве спілкування з учнями різного віку, встановлювати з ними емоційний контакт, моделювати будь-які ситуації в процесі спілкування [2; 7].

У цьому зв'язку слушним є вислів Д. Кабалевського: «Ми повинні навчитися розповідати про велике мистецтво музики, не спрощуючи і не збіднюючи його, на доступній, зрозумілій і – головне – захопленій мові» [5, с.134].

Ефективними діями у вирішенні цієї проблеми може стати залучення студентів до проведення музично-просвітницьких заходів за різними формами роботи: музично-просвітницькі концерти, музично-літературні вітальні, концерти-бесіди, музично-вербальні презентації музичних творів тощо.

Професія вчителя музики вимагає певної універсальності й такої організації освітнього процесу на факультеті, завдяки якій процес формування духовної культури майбутніх фахівців, набуття ними необхідних умінь сприятиме якісній фаховій підготовці майбутнього педагога-музиканта.

Висновки. Феномен просвітництва увійшов в історію в період XVII-XVIII ст. завдяки змінам у суспільно-політичному житті, поширенню віри в природну силу розуму та справедливо вважають епохою розуму, епохою змін і оновлень. Породивши чимало ідей, ключовою ідеєю доби просвітництва було наголошено перетворення суспільства завдяки поширенню наукових знань та використанню здібностей кожної людини. Музичне просвітництво протягом століть відіграло значну роль у музичному навчанні та вихованні особистості й сьогодні є важливим чинником формування духовної культури сучасної молоді. Як «мистецтво розповсюдження й передачі знань про музику», музичне просвітництво вимагає від майбутніх учителів музики наявності відповідних знань і умінь щодо здійснення музично-педагогічної діяльності на кожному з її етапів. На докомунікативному етапі такими вміннями є здатність до відбору матеріалу та написання сценарію музично-просвітницького заходу, відповідно віковим особливостям та художньо-освітньому рівню слухацької аудиторії; добір інформативного матеріалу та його логічна побудова; на комунікативному етапі майбутні вчителі музичного мистецтва повинні гарно володіти словом, доносити свою думку до слухачів, уміти організувати діалог і жваве спілкування з учнями різного віку, встановлювати з ними емоційний контакт, моделювати будь-які ситуації в процесі спілкування.

Ефективній реалізації цих умінь сприяють різноманітні форми роботи із студентською молоддю: музично-просвітницькі концерти, музично-літературні вітальні, концерти-бесіди, музично-вербальні презентації музичних творів тощо.

Подальшого наукового дослідження потребують питання розроблення сучасної методики щодо підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до музично-просвітницької діяльності з урахуванням умов сьогодення.

Література

1. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка / В. Даль. – Т.3. – Москва, 1980. – 555 с.
2. Евсева Т.И. Вопросы просветительства в вузовском музыкально-педагогическом образовании / Т.И. Евсева. – Москва : МГОПИ, 1993. – 112 с.
3. Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI-XVII ст. / Я. Д. Ісаєвич. – Київ : Наук. думка, 2009. – 251 с.
4. Історія української культури / за ред. І. Крип'якевича. – Київ : Либідь, 1994. – 656 с.
5. Кабалевский Д. Б. Воспитание ума и сердца: Кн. Для учителя / Д. Б. Кабалевский. – Москва : Просвещение, 1981. – 192 с.
6. Кант И. Ответ на вопрос: что такое Просвещение? / И. Кант // Собрание сочинений: в 8 т. – Т. 1. / под общ. ред. А.В. Гульги (юбилейное издание). – Москва : ЧОРО, 1994. – 127 с.
7. Кожевнікова Л. В. Музично-просвітницька діяльність у контексті підготовки мабутьних учителів музичного мистецтва / Л. В. Кожевнікова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Сумський державний педагогічний університет імені АС Макаренка. – Суми, 2016. № 5 (59). – 460 с. – С. 110-120.
8. Мединський С. М. Братські школи України і Білорусії в XVI-XVII століттях / С. М. Мединський. – Київ : Рад. школа, 1998. – 217 с.
9. Мельничук С. Г. Вопросы эстетического воспитания в дореволюционных педагогических учебных заведениях / С. Г. Мельничук // Вопросы эстетического воспитания в школе. – Вып. 1. – Москва : НИИ ХВ АПН СССР, 1972. – С. 101-121.
10. Руссо Жан-Жак. Педагогические сочинения: в 2-х т. / Жан Жак Руссо. –Т.1. – Москва : Педагогика, 1981. – 656 с.
11. Тан Цземін. Основні підходи до музичного навчання учнів в Китаї / Тан Цземін // Професіоналізм педагога : теоретичні й методичні аспекти : зб. наук. праць. Слов'янськ, 2015. – Вип. 2. – С. 46–54.
12. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори / К.Д. Ушинський. – Київ : Рад. школа, 1983. – 264 с.
13. Хоркхаймер М. Диалектика просвещения. Философские фрагменты / М. Хоркхаймер, Т. В. Адорно. – Москва – С-Пб., 1997. – 312 с.
14. Чень Кай. Теоретичні аспекти виконавсько-просвітницької підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва / Чень Кай // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2018. № 10. – С. 251-260. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2018_10_23

References

1. Dal' V. Tolkovyy slovar' zhivogo velikorusskogoazyka / V. Dal'. – T.3. – Moskva, 1980. – 555 s.
2. Evseeva T.I. Voprosy prosvetitel'stva v vuzovskom muzykal'no-pedagogicheskombrazovanii / T.I. Evseeva. – Moskva : MGOPI, 1993. – 112 s.
3. Isaievych Ya. D. Bratstva ta yikh rol u rozvytku ukrainskoi kultury XVI-XVII st. / Ya. D. Isaievych. – Kyiv : Nauk. dumka, 2009. – 251 s.
4. Istorii ukrainskoi kultury / za red. I. Krypiakevycha. – Kyiv : Lybid, 1994. – 656 s.
5. Kabalevskij D. B. Vospitanie uma i serdca: Kn. Dlja uchitelja / D. B. Kabalevskij. – Moskva : Prosveshhenie, 1981. – 192 s.
6. Kant I. Otvet na vopros: chtotakoe Prosveshhenie? / I.Kant // Sobranie sochinenij: v 8 t. – T. 1. / pod obshh. red. A.V. Gulygi (jubilejnoe izdanie). – Moskva : ChORO, 1994. – 127 s.
7. Kozhevnikova L. V. Muzychno-prosvitnytska diialnist u konteksti pidhotovky mabutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva / L. V. Kozhevnikova // Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. Sums'kyi derzhavnyi pedahohichni universytet imeni AS Makarenka. – Sumy, 2016. # 5 (59). – 460 s. – S. 110-120.
8. Medynskiy Ye. M. Bratski shkoly Ukrainy i Bilorusii v XVI-XVII stolittiakh / Ye. M. Medynskiy. – Kyiv : Rad. shkola, 1998. – 217 s.
9. Mel'nychuk S. G. Voprosy jesteticheskogo vospitanija v dorevoljucionnyh pedagogicheskikh uchebnyh zavedenijah / S. G. Mel'nychuk // Voprosy jesteticheskogo vospitanija v shkole. – Vyp. 1. – Moskva : NII HV APN SSSR, 1972. – S. 101-121.
10. Russo Zhan-Zhak. Pedagogicheskie sochinenija: v 2-h t. / Zhan Zhak Russo. –T.1. – Moskva : Pedagogika, 1981. – 656 s.
11. Tan Tszemin. Osnovni pidkhody do muzychnoho navchannia uchniv v Kytai / Tan Tszemin // Profesionalizm pedahoha : teoretychni y metodychni aspekty : zb. nauk. prats. Sloviansk, 2015. – Vyp. 2. – S. 46–54.
12. Ushynskiy K. D. Vybrani pedahohichni tvory / K.D. Ushynskiy. – Kyiv : Rad. shkola, 1983. – 264 s.
13. Horkhajmer M. Dialektika prosveshhenija. Filosofskie fragmenty / M. Horkhajmer, T. V. Adorno. – Moskva – S-Pb., 1997. – 312 s.
14. Chen Kai. Teoretychni aspekty vykonavsko-prosvitnytskoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv muzychnoho mystetstva / Chen Kai // Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii, 2018. # 10. – S. 251-260. – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2018_10_23

УДК 378.015.31.041:37.011.3

DOI 10.31652/2415-7872-2020-65-46-50

АКСІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Акімова О. В., orcid.org/0000-0001-6133-2656

Фрицюк В. А., orcid.org/0000-0001-6988-6258

У статті характеризуються аксіологічні аспекти дослідження проблеми професійного саморозвитку майбутніх учителів музичного мистецтва. Схарактеризовано аксіологічний підхід, що спонукає під час відбору змісту, методів, форм підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку враховувати їхні ціннісні орієнтації. Доведено, що аксіологічний підхід є органічно притаманним сучасній музичній педагогіці, оскільки він орієнтований на людину як найвищу цінність. Описано сутність аксіологічного підходу, що полягає у спрямуванні педагогічної діяльності на гуманістичний розвиток особистості, за якого кожний учасник педагогічного процесу є активним ціннісно-мотивованим суб'єктом діяльності, а найважливішим завданням є розкриття цінностей як сутнісних характеристик особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: професійний саморозвиток, майбутні учителі музичного мистецтва, професійна підготовка, аксіологічний підхід.

AXIOLOGICAL ASPECTS OF RESEARCH OF A PROBLEM OF PROFESSIONAL SELF- DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART

Akimova O. V., Fritsyuk V. A.

The article describes the axiological approach to the study of the problem of professional self-development of future teachers of music. The axiological approach takes into account the value orientations of students. The axiological approach is important for modern pedagogy. It focuses on the person as the highest value. The article describes the essence of the axiological approach. It consists in directing pedagogical activity to the humanistic development of the individual. Possibilities of development of value orientations of students during practice are described. During the internship, students get acquainted with the real problems of a music teacher. During the internship, they attend schools, observe music lessons in elementary school and elementary school. In the process of practice, students have the opportunity to prove themselves as a teacher. They analyze the lessons of music art of teachers, prepare and conduct fragments of lessons, conduct extracurricular musical activities. This contributes to the formation of the foundations of pedagogical skills and has a positive effect on the formation of their value orientations. The axiological approach provides direction of activity of teachers in the course of professional preparation of the teacher-musician on humanistic development of the person. Preparing future teachers for professional self-development is impossible without turning to values. Values determine the basis of vocational education.

Keywords: professional self-development, future teachers of musical art, professional training, axiological approach.

В сучасних умовах особливо важливим є підвищення якості підготовки майбутніх педагогів, зокрема, вчителів музичного мистецтва, формування у них мотивації до безперервної професійної освіти та професійного саморозвитку. Особливо активно формуються методологічні принципи, концептуальні підходи та дослідницькі стратегії, розробляються практико-орієнтовані аксіологічні технології, у тому числі, в музичній педагогіці. І тому актуальним є вивчення аксіологічних аспектів дослідження проблеми професійного саморозвитку майбутніх учителів музичного мистецтва

У контексті дослідження викликають інтерес праці науковців, які безпосередньо чи опосередковано стосуються питань саморозвитку й розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя музики, зокрема, С. Деніжної, Н. Згурської, Є. Йоркіної, Л. Костенко, Т. Костоґриз, Л. Котової, В. Крицького, І. Могилей, Н. Мозгалівої, І. Сипченко та ін. Проблема формування творчих здібностей і професійної майстерності у майбутнього учителя музики розроблялась у дослідженнях В. Єлисеєвої, Л. Ісаєвої, Л. Остапенко, Г. Саїк, Е. Скрипкіної, Е. Сет, В. Яконюк та інших педагогів. Основну увагу автори приділяють розробці шляхів і методів розвитку у майбутніх учителів музики найбільш значущих з позицій сучасних завдань якостей особистості: самостійності, творчої активності і цілеспрямованості, гнучкості і критичності професійного мислення.